

Микола Вашуленко
Надія Васильківська
Світлана Дубовик

Українська мова та читання

Частина 1

*Підручник
для 3 класу закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)*

3
Клас

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2020

РОЗПІЗНАЮ ТЕКСТ ЗА ЙОГО ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ

Вилучи слова — назви чисел і прочитай заховане слово.

ОДИНКАДВАНІТРИКУЧОТИРИЛИ

Я — дослідник

Досліди, що означає слово **канікули**. Де про це дізнатися?

Поділися своїми враженнями про канікули з однокласниками (однокласницями). Чи можна назвати твою розповідь текстом?

Я — дослідниця

1 Прочитайте вірш Михайла Маморського. Про що розповідається в кожному з речень? Чи пов'язані вони одне з одним? Чи становлять ці речення текст?

ЧОГО Я ВЧУСЯ?

Вдома вчить мене матуся,
в школі вчить мене учитель,
і сама я добре вчуся
рідним словом говорити.
Вчусь не тільки говорити,
а й читати і писати.
Щоб усі раділи діти,
щоб пишались мама й тато.
Щоб пішла між люди слава,
щоб сказали: «От дитинка
добра, мудра і ласкава.
Це маленька українка!»

Перевірте свої міркування за поданим висновком.

Це **текст**, бо всі його речення зв'язані за змістом. У них розповідається про те, чого навчається дитина. Усі разом вони допомагають зрозуміти, що хотів сказати автор.

Я — учителька
Пригадай і розкажи у класі.
Я — учитель

Зв'язані за змістом речення становлять **текст**. До тексту можна дібрати **заголовок**.

2 Із поданих пазлів склади і запиши прислів'я. Поясни, як ти його розумієш. Чи можна назвати твоє висловлювання **текстом**?

3 Прочитай. Чи можна цей запис назвати завершеним висловлюванням? Чому ти так думаєш?

ЩО Я ЛЮБЛЮ
Люблю я маму, люблю тата,
Люблю я свою рідну хату.
Люблю...

У тексті речення розміщені у певній послідовності. Текст є завершеним висловлюванням.

Уяви себе в ролі поета (поетеси). Подумай, як можна було б доповнити вірш, щоб перетворити його на завершене висловлювання.

4 Склади невеликий текст «Що я люблю», запиши його і підготуйся прочитати в класі.

РОЗПІЗНАЮ БЛИЗЬКІ ЗА ЗНАЧЕННЯМ СЛОВА

Я — учителька

Пригадай і розкажи у класі.

Я — учитель

говорити

казати

мовити

! Слова, які звучать по-різному, але мають близьке чи однакове значення, називаються **сінонімами**.

1 Прочитайте невеликий опис. Які близькі за значенням слова дібрав автор?

Сніжок саме тому, що легкий, майже невагомий, назбирав собі так багато синонімів: він падає, летить, трясє, сипле, кружляє, танцює, мерехтить, мете, роїться, порошить... (Андрій Содомора).

- Допиши ряд синонімів.
Сніжок падає, ?, ?, ? .

2 Згрупуйте і випишіть у два рядки слова-сіноніми.

Рідний край, діти, учні, Батьківщина, Вітчизна, учениці, школярі, Україна, дітвора, школярки, наша країна.

Хвилинка спілкування

— Я думаю, що слова **парк** і **ліс** є синонімами.
— А я так не вважаю. Бо...
Продовжте розмову.

Пограйтесь у гру «Вилучте «зайве» слово».

сміятися
реготати
смішно
хихикати

дорога
дорожній
шлях
шосе

лелека
птах
пташиний
чорногуз

3 Вибери групу синонімів. Склади і запиши з ними речення.

4 До виділених слів добери синоніми за зразком. Спочатку спробуй зробити це усно. Потім звір за довідкою і запиши.

Чисте джерело, **чисте** небо, **чисті** руки.
Свіжий калач, **свіжа** сорочка, **свіжий** вітер.
Суха погода, **суха** булка, **сухий** рушник.

чисте джерело — прозоре джерело

Довідка

Прозоре, виміті, безхмарне.
Чиста, холодний, сьогоднішній.
Жарка, невогкий, черства.

Перевіряй значення слів за тлумачним словником або словником синонімів.

5 Доберіть до поданих слів синоніми. Запишіть за зразком.

будинок
сміливий
сумувати
веселий
дітвора

Говорить — розповідає, мовить, розмовляє.

• Із синонімами однієї групи склади і запиши різні речення.

НАВЧАЮСЯ ДОРЕЧНО ВЖИВАТИ СЛОВА У МОВЛЕННІ

6 Прочитай. Доведи, що це текст.

Хто охороняє здоров'я дерев? Це робить дятел. Цілий день проводить лісовий лікар медичний огляд своєї ділянки. Птах перелітає з дерева на дерево, заглядає в кожну щілину. Від гострого дзьоба незвичайного хірурга не сховатися жодній шкідливій комасі (За Юрієм Старостенком).

Хіру́рг — лікар, який оперує хворих.

- Які слова, близькі за значенням, вживаються у цьому тексті замість слова **дятел**? З якою метою?

- Перевір свої міркування за поданим висновком.

Слова і сполучення слів **птах, лісовий лікар, незвичайний хірург** ужито в тексті для того, щоб не повторювати слова **дятел**. Крім того, ці слова допомагають пов'язувати між собою речення.

7 Учневi (учениці) запропонували на місце пропусків у тексті вставити потрібні за змістом слова. Прочитайте записаний ним (нею) текст.

РОЖЕВА ЧАЙКА

Рожева чайка — окраса Арктики. Наче яскрава квітка, ширяє рожева чайка серед суворої природи Півночі. Рожева чайка харчується рибою. У незамерзлих ополонках Північного Льодовитого океану проводить рожева чайка більшу частину свого життя.

- Подумайте, які слова і в якому реченні доцільно вжити, щоб уникнути невдалих повторів. Відредагуйте текст (усно).

- Який недолік ви помітили?

8 Уяви себе в ролі вченого. Поясни і запиши за допомогою відповідних синонімів значення висловів.

бити байдики
ламати голову
узяти себе в руки
обвести навколо пальця

Взяти ноги на плечі — швидко побігти.
Накивати п'ятами — втекти.

9 Уяви себе в ролі письменника (письменниці). Прочитай текст, добираючи з дужок слово, яке найточніше виражає думку. Запиши утворений текст.

Уранці до будинку підлетіла (група, зграя) горобців. Вони сіли на кущі і голосно (співали, щебетали, цвірінькали). А потім (побачили, угледіли, помітили) під вікном годівничку. Птахи (спурхнули, знялися, злетіли) з куща і мерщій туди. Тепер (горобці, птахи, пернаті друзі) навідується до нас щодня.

10 За поданим початком склади невелику розповідь, використовуючи синоніми з довідки.

З гілки на гілку перелітають синички. Вони завітали в сад за поживою.

Довідка

Метушливі пташки, пернаті друзі, охоронці садів, жовтогруді красуні.

- Добери заголовок і запиши утворений текст.

НАВЧАЮСЯ ВИЗНАЧАТИ І ДОБИРАТИ ІМЕННИКИ

Я — учителька

Пригадай і розкажи у класі.

Я — учитель

Хто?

діти
дівчинка
хлопчик

Що?

зима
мороз
радість

Іменник — це частина мови, яка називає предмети і відповідає на питання *хто?* *що?*

1 Прочитайте уривок із вірша Вадима Скомаровського. Намалюйте словесний портрет зими.

Навкруги казкові шати — сиве плетиво гілок.
Спробуй зразу відгадати, де тут в'яз, а де дубок.
Де калина, де шипшина, де черешенька мала?
Все зима запорошила, запушила, замела.

Шукаймо іменники у зимовій природі! Хто більше?

Шати — багате, розкішне святкове вбрання.

- Випишіть іменники за абеткою. Доведіть, що виписані слова є іменниками.
- Знайдіть у вірші слова-синоніми. Це іменники?

А ти знаєш?

Іменник — це перша частина мови, яка з'являється в мовленні кожної людини. Чому? Маленьких дітей оточує світ речей, предметів, і вони прагнуть дати назву всьому, що бачать.

2 Запишіть прикмети, доповнюючи іменниками з довідки. Доведіть, що вставлені слова належать до іменників.

Зимове тепло — літній ? .
Яскраві ? на небі — буде мороз.
Зранку іній укрит ? — день без снігу.
Глибокий ? узимку — дощове літо.
Потріскує лід — на міцний ? .

Довідка

Дерева, мороз, холод, зірки, сніг.

Я — дослідник

Поміркуй і скажи, від яких слів утворилося слово **снігопад**.

Я — дослідниця

Слова

тепло — холод

синоніми

антоніми

3 Прочитай вірш Віри Паронової. Поміркуй, у які групи можна об'єднати слова — назви птахів.

Галки, снігурі, синички, горобці, пташата сірі, всі, хто не летить у вирій!
Вам насиплемо насіння, зерна, крихти й гарбузиння.
Як цього буде замало — додамо шматочок сала.

Слова

сніг — снігур

спільно-кореневі

різні форми одного слова

- Випиши слова — назви птахів у такій послідовності: спочатку — з наголосом на першому складі, потім — на другому, далі — на третьому. Доведи, що виписані слова — іменники.

Послухайте казку Василя Сухомлинського «Зайчик і горобина». Розкажіть, хто допоміг зайчикові узимку. Доведіть, що слова **заєць, зайчик, зайчатко** є іменниками.

4 Склади казку про те, як щедра горобина підгодовує пташок узимку. Запиши, дібравши заголовок. Прочитай у класі свою казку.

